

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การกำหนดโทษทางอาญา (sentencing) เป็นขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญซึ่งจำเลยที่ถูกพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิด อาจได้รับโทษทางอาญา ซึ่งโทษทางอาญาที่สำคัญมากและเป็นที่แพร่หลายของนานาประเทศ นั่นคือโทษจำคุก เพราะเป็นโทษที่สังคมมุ่งหวังว่าจะตอบสนองวัตถุประสงค์ของการลงโทษได้ และการลงโทษทางอาญาอาจมีวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่าง เช่น เพื่อแก้แค้นทดแทนให้แก่สังคม (retribution) เพื่อป้องปรามมิให้กระทำความผิด (deterrence) เพื่อปรับปรุงแก้ไข (rehabilitation) หรือเพื่อแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคม (isolation) หรือเพื่อตัดโอกาสไม่ให้กระทำความผิด (incapacitation)

สำหรับการกำหนดโทษทางอาญาที่มีใช้อยู่ อาจแบ่งได้เป็น 3 ระบบคือ

1. การพิพากษาโทษแบบตายตัว (definite sentence) เป็นระบบการพิพากษาซึ่งกำหนดโทษแน่นอนลงไปว่า จำเลยมีความผิดและจะต้องได้รับโทษกี่ปี เช่น จำคุก 10 ปี หรือตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต เป็นต้น โดยระบุลงในหมายจำคุกด้วย การลงโทษในระบบนี้ หากคดีถึงที่สุดแล้ว จะเป็นไปตามคำพิพากษาของศาล เว้นแต่จะมีพระราชทานอภัยโทษ

2. การพิพากษาโทษโดยการกำหนดโทษไม่ตายตัว (indefinite sentence) เป็นลักษณะการพิพากษาลงโทษที่มีกำหนดโทษขั้นต่ำและขั้นสูงไว้ เช่น พิพากษาว่า "จำเลยกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ให้จำคุกอย่างน้อย 1 ปี อย่างมาก 5 ปี" จากนั้นจึงมอบอำนาจให้

ฝ่ายเรือนจำพิจารณาว่า จะลงโทษแก่บุคคลนั้นมากน้อยเท่าใดจึงจะเหมาะสม อาจลงโทษจนครบโทษขั้นต่ำแล้วปล่อยตัวไป หรืออาจจำคุกจนครบ 5 ปี ก็ให้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเรือนจำ

3. indeterminate sentence หรือการกำหนดช่วงโทษซึ่งโดยความหมายแล้ว น่าจะหมายถึงคำพิพากษาซึ่งไม่ได้กำหนดโทษ ในระบบนี้ศาลเพียงแต่เป็นผู้พิพากษาว่าจำเลย มีความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์เท่านั้น ถ้าจำเลยมีความผิดก็จะให้คณะกรรมการซึ่งประกอบด้วย ฝ่ายราชทัณฑ์ จิตแพทย์ ผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ และผู้ควบคุมดูแลการอบรมบุคคลเหล่านั้น เป็นผู้กำหนดระยะเวลาการจำคุกที่แท้จริงต่อไป เช่น ในสหรัฐอเมริกาจะมี young authority เป็นคณะกรรมการกำหนดโทษผู้กระทำผิดวัยหนุ่ม และ adult authority เป็นคณะกรรมการกำหนดโทษผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่แล้ว กรรมการ 2 คณะนี้เท่านั้นที่จะเป็นผู้กำหนดว่าจะลงโทษผู้กระทำผิดเป็นระยะเวลาเท่าใด และจะปล่อยเมื่อไร

ความหมายอีกอย่างหนึ่งของ indeterminate sentence คือ การกำหนดโทษ ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้¹

- กฎหมายได้กำหนดช่วงกว้างระหว่างโทษขั้นสูงและขั้นต่ำไว้กว้างอย่างมาก
- การกำหนดโทษที่แท้จริงมิได้เป็นอำนาจของศาล หากแต่ขึ้นอยู่กับคณะกรรมการด้านการบริหาร (administrative board) ซึ่งจะกำหนดโทษในระหว่างที่ผู้กระทำผิดกำลังต้องโทษอยู่

¹ ALAN M. DERSHOWITZ, Fair and punishment, (New York : Mc Grawhill Book Company, 1976) P. 11.

- โทษจำคุกได้ถูกกำหนดไว้เป็นระยะเวลาตายตัว (fixed period) เช่น 10 ปี แต่ยังคงขึ้นอยู่กับกฎของการพักการลงโทษ (rules of parole) ซึ่งคณะกรรมการด้านการบริหารมีอำนาจปล่อยตัวภายหลังที่ผู้กระทำความผิดได้รับโทษไปแล้ว เป็นร้อยละของกำหนดโทษซึ่งกฎหมายจะกำหนดไว้

คำพิพากษาจะเป็นลักษณะ indeterminate sentencing มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับโทษจำคุกที่แท้จริง เช่น คำพิพากษาให้จำคุกจาเลยตั้งแต่ 1 วัน ถึงตลอดชีวิต เป็นกาหนดโทษแบบกาหนดช่วงโทษอย่างแท้จริง (entirely indeterminate) การจำคุกไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือมากกว่า 10 ปี โดยกาหนดเวลาต้องโทษที่แท้จริงขึ้นอยู่กับดุลพินิจของคณะกรรมการพักการลงโทษ เป็นการกาหนดช่วงโทษแค่เพียงบางส่วน และคำพิพากษาทั้งหมดที่ขึ้นอยู่กับกฎระเบียบของการพักการลงโทษถือว่าเป็น indeterminate sentencing เช่นกัน ทั้งนี้ไม่นับรวมถึงการอภัยโทษ (pardon) ซึ่งเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ และไม่รวมถึงการนิรโทษกรรม (amnesty) ซึ่งเป็นอำนาจของฝ่ายบริหาร

การกาหนดโทษของศาลไทยเป็นการกาหนดโทษตายตัว (Definite sentencing) ซึ่งกฎหมายได้ให้อำนาจการใช้ดุลพินิจแก่ศาลอย่างมาก โดยไม่มีบทบัญญัติไว้เป็นแนวทางที่ชัดเจน ทำให้การกาหนดโทษแก่จาเลยขาดหลักเกณฑ์ที่แน่นอนไปบ้าง แต่อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่ศาลได้กาหนดโทษแก่จาเลยแล้ว และนักโทษเด็ดขาดได้ไปรับโทษจำคุกเป็นระยะเวลาหนึ่งตามที่กฎหมายกาหนด คณะกรรมการพักการลงโทษและคณะกรรมการลดวันต้องโทษ จะพิจารณาจากรายงานของเรือนจาปล่อยนักโทษเด็ดขาดออกไปก่อนกาหนดตามคำพิพากษาโดยวิธีคุมประพฤติ ทั้งนี้ยังไม่ถือว่านักโทษผู้นั้นได้พ้นโทษแล้วโดยสิ้นเชิง ยังอยู่ในความควบคุมดูแลของกรมราชทัณฑ์ และจะต้องประพฤติปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมประพฤติต่อไปอีกจนกว่าจะครบกาหนดโทษตามคำพิพากษา ลักษณะดังกล่าวจึงเป็นเสมือนการกาหนดโทษอีกครั้งหนึ่งของหน่วยงานฝ่ายบริหาร เป็นการแก้ไขข้อบกพร่องที่อาจจะมีขึ้นในระหว่างกระบวนการยุติธรรม และที่สำคัญเพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจา

ปัจจุบันการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ให้เงื่อนไขเป็นที่นิยมของนานาอารยประเทศ เป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอย่างมีมนุษยธรรม การลงโทษเพื่อการฟื้นฟูแก้ไขดังกล่าวอาจพิจารณาจากเงื่อนไข 3 ประการคือ

1. ระยะเวลาการลงโทษที่เหมาะสมต่อการฟื้นฟูแก้ไข
2. มาตรการลงโทษที่เหมาะสมนอกเหนือจากการลงโทษจำคุก เพื่อตอบสนองต่อปัญหาผู้ต้องขังสั้นเงื่อนไข
3. นโยบายทางอาญา (criminal policy)

คดีที่ศาลมีข้อจำกัดในเรื่องบุคคลากรอยู่มาก และไม่สามารถค้นหาความจริงแห่งคดีด้วยตนเองมาเพื่อประกอบการพิจารณาคดี ระบบการกำหนดโทษที่เป็นจริงอยู่ในปัจจุบันจึงน่าจะไม่สอดคล้องกับแผนการฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำผิดและสภาพปัญหา กล่าวคือ ปัจจุบันมีปัญหาอาชญากรรมร้ายแรงที่มีอัตราเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว นั้นหมายถึงคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลมีปริมาณมากขึ้น ในขณะที่จำนวนผู้พิพากษามืออยู่อย่างจำกัด ประกอบกับกฎหมายไม่ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ที่แน่ชัดไว้เป็นแนวทางการพิจารณา ย่อมจะส่งผลถึงการกำหนดโทษที่เหมาะสมกับจำเลย ตลอดจนการตั้งค่าของคดีที่จำเป็นต้องนำตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยไปฝากขังในเรือนจำ ส่งผลถึงการเพิ่มขึ้นของคนฝาก ผู้ต้องขังในระหว่างอุทธรณ์ฎีกา เกิดสภาพผู้ต้องขังแออัดในเรือนจำ ในขณะที่งบประมาณขาดแคลน อัตราเจ้าหน้าที่ของเรือนจำไม่เพียงพอ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายและผู้ได้รับการปล่อยตัวคุมประพฤติหรือผู้พ้นโทษหวนไปกระทำผิดซ้ำอีก ผลก็คือการกระทำผิดอาญาจะสูงขึ้นอย่างผิดปกติกลายเป็นวัฏจักรเช่นนี้เรื่อยไป

ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นเหตุผลจูงใจให้เสียดผู้จัดทำวิทยานิพนธ์ สนใจในระบบการกำหนดช่วงโทษ ซึ่งจะมีลักษณะที่เอื้อประโยชน์ดังนี้

- เป็นระบบที่สามารถลดภาระของศาล
- สามารถใช้เป็นทางเลือก หรือมาตรการเสริมที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพผลแทนการลงโทษจำคุก

- อำนวยประโยชน์ในการประสานงานในระหว่างหน่วยงานของกระบวนการยุติธรรม

จากการพิจารณาวิธีกำหนดโทษจำเลยในคดีอาญาในระบบต่าง ๆ แล้ว เห็นว่าการกำหนดโทษโดยวิธีกำหนดช่วงโทษเป็นระบบที่เปิดกว้างมากที่สุด เพราะเมื่อศาลพิพากษาว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงและกำหนดโทษแก่จำเลยแล้ว ราชทัณฑ์หรือหน่วยงานด้านบริหารที่เกี่ยวข้องอาจพิจารณาจากพฤติกรรมในระหว่างต้องโทษ สามารถกำหนดโทษที่แท้จริงในภายหลังได้อีก ทั้งยังสามารถนำเอามาตรการเสริมอื่น ๆ มาร่วมใช้ในการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดได้อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นพักการลงโทษและการคุมประพฤติแบบปกติ หรือการคุมประพฤติแบบเข้มของวิธีการลงโทษสถานกลาง (intermediate punishment)

ดังนั้นนิสิตผู้จัดทำวิทยานิพนธ์จะทำการวิจัยว่าจะเป็นการเหมาะสมหรือไม่ ถ้าจะเอาระบบ indeterminate sentencing มาใช้ในประเทศไทย โดยเฉพาะการปรับใช้กับระบบกฎหมายไทย ซึ่งในประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบันก็ได้มีการกำหนดช่วงโทษอยู่หลายมาตรา น่าที่จะสามารถนำระบบดังกล่าวมาใช้ได้

1.2 ขอบเขตและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อให้ทราบถึงการกำหนดโทษแบบกำหนดช่วงโทษ (indeterminate sentence) และความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในประเทศไทย

2.2 เพื่อให้ทราบแนวความคิดและขั้นตอนการดำเนินการกำหนดโทษในระบบต่าง ๆ โดยเฉพาะการกำหนดช่วงโทษ (indeterminate sentence) และการกำหนดโทษระดับกลาง (intermediate sentence) ของสหรัฐอเมริกา

2.3 เพื่อให้ทราบถึงขั้นตอนการพิจารณาคดี และหลักเกณฑ์การกำหนดโทษของศาลไทย ตลอดจนปัญหาในทางปฏิบัติที่ประสบอยู่พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ

1.3 วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

จะดำเนินการศึกษาวิจัยด้านเอกสารทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ แนวความคิด และข้อเสนอแนะทั้งที่เป็นของนักนิติศาสตร์ นักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา นักสังคมศาสตร์ ตลอดจนคำพิพากษาของศาลนำมารวบรวมอย่างเป็นระบบ เพื่อนำมาวิเคราะห์และสรุปความเห็นให้ชัดเจน และเป็นกลาง

1.4 ทฤษฎีและแนวคิดด้านนิติศาสตร์ อาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา

จะนำประมวลกฎหมายอาญาที่มีการลงโทษใน "ระบบคู่" คือระบบที่แบ่งแยกการลงโทษทางอาญาแยกออกจากวิธีการเพื่อความปลอดภัย และการแก้ไขผู้กระทำผิดตามแนวทางอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา โดยมีทฤษฎีและหลักเกณฑ์ในการใช้แตกต่างกันออกไป เปรียบเทียบกับ "ระบบผสม" ตามลักษณะการลงโทษทางอาญาของสหรัฐอเมริกา ที่พยายามนำเอาการลงโทษทางอาญา การแก้ไขผู้กระทำผิดและนโยบายอาชญาวิทยา ทัณฑวิทยาผสมผสานกัน โดยมีได้มีการแบ่งแยกกัน สำหรับประเทศไทยจะได้นำประมวลกฎหมายอาญา เกี่ยวกับบทลงโทษอาญามาเปรียบเทียบกับเช่นกัน

1.5 สมมติฐานของวิทยานิพนธ์

Indeterminate sentencing การกำหนดโทษแบบไม่ตายตัว เป็นรูปแบบการกำหนดโทษที่ให้ผู้พิพากษาในการกำหนดช่วงที่จะลงโทษจำคุกจำเลย และช่วงที่จะกำหนดนั้นเป็นช่วงที่อยู่ภายในขอบเขตโทษที่ฝ่ายนิติบัญญัติได้กำหนดไว้ในกฎหมาย การลงโทษในระบบนี้ ผู้พิพากษาพิพากษาคัดสินกำหนดช่วงโทษจำคุกจำเลย ต่อมามีการลดโทษหรือเพิ่มโทษภายหลังได้ โดยพิจารณาจากความประพฤติของจำเลยที่อยู่ภายในเรือนจำ

การลงโทษระบบนี้มีเป้าหมาย คือ แก้ไขฟื้นฟู (rehabilitation) นักโทษ เพื่อให้ให้นักโทษสามารถที่จะกลับตัวเป็นคนดี โดยอาศัยการลดโทษเป็นสิ่งจูงใจ อย่างไรก็ตาม การมาบังคับใช้ย่อมมีปัญหาอยู่บ้าง

1.6 ประโยชน์ที่ได้คาดว่าจะได้รับ

จะวิจัยให้เห็นว่าระบบ Indeterminate sentencing เหมาะสมกับประเทศไทยหรือไม่ถ้าเหมาะสมก็จะได้วิจัยถึงหลักเกณฑ์ และโครงสร้างของระบบ เพื่อนำมาใช้ในประเทศไทย ซึ่งจะเป็นแนวทางการพิจารณามาตราการลงโทษ ความมุ่งหมายของการลงโทษ ในขั้นตอนการกำหนดโทษแก่จำเลยในคดีอาญาอย่างเหมาะสมตามปรัชญาการลงโทษ

ระบบ Indeterminate sentencing มีข้อดีในการนำระบบนี้มาใช้กับกระบวนการยุติธรรม ดังนี้

- เป็นการลดภาระของศาลในการกำหนดโทษให้เด็ดขาดลงไป เพราะต้องรู้ข้อเท็จจริงของผู้กระทำผิดอย่างดี ซึ่งศาลยังไม่มีกลไกเพียงพอในการที่จะค้นหาความจริงของจำเลยว่าจะกำหนดโทษเพียงใดจึงจะเหมาะสม ระบบนี้จึงลดภาระของศาล ซึ่งศาลเองก็ไม่ต้องมุ่งหาว่าจำเลยกระทำผิดมากแค่ไหน มุ่งพิสูจน์แต่ว่าจำเลยกระทำผิดหรือไม่ หรือจำเลยบริสุทธิ์ และทำให้ศาลมีเวลากลับกรองพยานหลักฐานได้มากขึ้น
- ศาลกำหนดช่วงเวลากำหนดโทษไว้ ทำให้ไม่เป็นการยุ่งยากต่อการพิจารณาพิพากษา เพราะข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับสภาพของจำเลย หรือภาวะของผู้ต้องโทษ ในเรื่องเหตุบรรเทาโทษในลักษณะต่าง ๆ และในภายหลังก็สามารถที่จะระวางโทษที่เหมาะสมให้กับผู้ต้องโทษ เพราะระบบนี้จะทำให้มีช่วงเวลาวินิจฉัยโทษมากขึ้น ค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพของจำเลย เป็นระยะเวลายาวนานเพียงพอ
- เมื่อมีช่วงเวลาวินิจฉัยยาวขึ้น ก็มีโอกาสทำอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะมืองค์กรอื่นเป็นกลไกในการค้นหาข้อเท็จจริง องค์กรที่มีผู้เชี่ยวชาญหรือชำนาญการในการกำหนดโทษให้เหมาะสม เช่น นักอาชญาวิทยา, นักทัณฑวิทยา, นักจิตวิทยา, นักสังคมสงเคราะห์ เพื่อมากำหนดโทษได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

- ในช่วงของระยะเวลาในการลงโทษนี้ เมื่อได้มีการดำเนินการตามกระบวนการเพื่อกำหนดโทษขั้นสุดท้าย ย่อมได้ข้อเท็จจริงที่แน่ชัดเกี่ยวกับผู้ต้องโทษ ก็จะสามารถปรับใช้กับกระบวนการลงโทษอย่างอื่นได้อีกด้วย เช่น การรอลงโทษ การรอกำหนดโทษ การทำงานสาธารณประโยชน์ การคุมประพฤติในชั้นศาล การพักการลงโทษและลดวันต้องโทษจำคุกตลอดจนการลงโทษสถานกลาง (intermediate punishment) โดยการคุมประพฤติแบบเข้ม จึงเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้ระบบอื่นมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น